

16 Het laatste woord

In de rubriek 'Het laatste woord' praten mensen over hun laatste levensfase. Daaronder staat wekelijks een necrologie van een niet per se bekende persoon.

Balanceren op de scheidslijn

Naam: Johan van Breukelen (1952)

Woont: in Utrecht, met Hendrik, al 37 jaar zijn partner. Zij hebben drie kinderen (samen met twee vrouwenstellen): een zoon (23) en twee dochters (20 en 19).

Is: beeldend kunstenaar, tekstschrijver, leidt Stichting Mannenwerk, voor persoonlijke groei van mannen

Wat voorafging: Weet sinds september 2011 dat darmkanker terug is, met uitzaaiingen in de longen. Prognose: geen kans op genezing, onbekend hoe lang nog te leven. Twee weken geleden is hersentumor verwijderd.

Johan van Breukelen spreekt morgen, op uitnodiging van voorganger Jan Andreae, in De Duif, 'open oecumenische gemeenschap' in Amsterdam. De dienst heeft als thema: 'Over de naderende dood'. Zijn kinderen Thijs en Nina zingen het lied 'Luchtkasteel', waarvan hij zelf de tekst schreef.

Vaak gaat een kerkdienst aan een begrafenis vooraf. De dode is erbij – als lichaam in een kist. Is dit alvast zijn uitvaartmis? Hoewel niet als zodanig bedoeld, kan het wel zo worden gevoeld. In ieder geval geeft Johan van Breukelen morgen zijn visie op de dood en vooral op het leven. Hier volgt, verkort, een van de twee teksten die hij morgen uitspreekt.

GIJSBERT VAN ES

'Hoe kun je op zo'n manier bij het proces van de naderende dood aanwezig zijn dat het iets is wat gevierd kan worden?'
Eckhart Tolle

'Leven met het besef van eindigheid is mij niet onbekend. Ruim twintig jaar geleden ben ik als begeleider intensief betrokken geweest bij groepen rondom HIV en aids. Ik zag dat veel mensen, met de dood voor ogen, intensiever en bewuster gingen leven. Ze waren in staat het alledaagse gedoe te ontstijgen en contact te maken met datgene waar het écht om gaat.

Overall ontstonden netwerken van concrete liefde: van mensen die voor elkaar gingen zorgen, elkaar wilden

Foto linksonder: „Dit is de uitnodiging voor de dienst morgen, met fotowerk van mij.” Foto rechtsonder: „Op een Frans eiland bouwde ik een 'luchtkasteel' van takken en schreef toen dit lied.” Foto boven Gijsbert van Es

Bouw een luchtkasteel
Op fundament van rots
Met wrakhout, sleeptouw,
Aangespoeld visserstuig

Volg je handen
Bouw op de wind
Muren van schitterende zee
En zinderende lucht

Bouw volledig
Zonder nut of doel
Een luchtkasteel
Een tempel voor het leven

dragen. Toen heb ik geleerd wat het betekent 'te zijn met wat er is' en 'te doen wat je te doen staat'. Ik heb de potentie ervaren die in mensen zit als het werkelijk erop aankomt. Hier heb ik opnieuw besloten dat ik niet eerst de dood aangezegd hoeft te krijgen om met meer bewustzijn te leven.

In die zin leef ik m'n halve leven al met de naderende dood, zoals we dat

in wezen allemaal zouden kunnen doen. Het enige verschil is dat die mij nu letterlijk is aangezegd, waardoor alles wat urgenter lijkt. De aankondiging van mijn sterven zie ik, zoals het hele leven, als een oproep om te functioneren en te creëren. Gewoon: de mogelijkheden zien en die benutten, tot de laatste zucht.

Hoe kun je op zo'n manier met de naderende dood omgaan dat je er

mee kunt leven en die kunt vieren? Alleen al het stellen van deze vraag geeft mij energie. Het opent een nieuwe weg – en niet alleen voor mij, ook voor iedereen die ermee te maken krijgt, of je nu ziek bent, binnenkort doodgaat, of nog even gezond achterblijft. Voor ons allemaal dus – niemand uitgezonderd!

In onze samenleving zijn mensen vaak verontwaardigd of geschokt

'Ik ben bevoorrecht dat ik tijd en ruimte heb gekregen me op de dood voor te bereiden'

wanneer iemand ongeneeslijk ziek blijkt te zijn en sterft. Alsof het iets is wat niet zou mogen gebeuren. Bij ons is de dood niet meer zo vertrouwd als in andere culturen. In het dagelijks leven wordt de dood vaak ontkend. Het dode lichaam wordt verborgen, weggemoffeld. In India kun je zien hoe men doden door de straten draagt en in het openbaar verbrandt. Voor ons is dat gruwelijk.

De naderende dood is voor mij niet beangstigend, zwaar, verdrietig, of onbarmhartig. Ik voel me bevoorrecht en gezegend dat ik tijd en ruimte heb gekregen me erop voor te bereiden. Ik probeer bevriend te zijn met wat zich aandient, met wat voorbij komt in mijn leven. Mijn lichaam wordt steeds meer aangetast, sowieso al door te leven, en nu ook door de kanker. Wanneer het fysieke ongemak gaat toenemen, zal ik daaraan nog best een klus krijgen. Mijn lichaam zal uiteindelijk aftakelen en vergaan. Alles wat leeft en vorm heeft, gaat voorbij. Als je niet te veel vasthoudt aan die vormen ontstaat daarachter ruimte, en eeuwigheid.

Het lijkt hier over de dood te gaan, maar het gaat natuurlijk om het leven, nu. Ik haal, zoals altijd, energie en plezier uit het creëren van beelden en teksten, uit ontmoetingen, uit samenwerking met andere kunstenaars. Zoals bij mijn project 'Luchtkasteel', een fragiel bouwwerk dat kan doorgaan met zingen, ook als 'ik' er niet meer ben.

Ik maak plannen voor de nabije toekomst en ben tegelijkertijd op elk moment bereid het leven los te laten. Op die scheidslijn balanceer ik. Dat voelt avontuurlijk, spannend, een beetje gevaarlijk, en vooral: heel levendig. En dat levendige maakt het ook feestelijk. Ik kan het iedereen aanraden.'

Reacties: laatstewoord@nrc.nl
Twitter: #laatstewoord

Overleden Frans Zoetemelk 1956-2012

Een echte sportman die overal voor in was

Water was zijn leven. In de zomer om te zeilen en te zwemmen, in de winter om te schaatsen, vertelt goede kennis Joke Rotteveel. Frans Zoetemelk (55) woonde zijn hele leven aan het meertje de Koppoel in het Zuid-Hollandse Rijpwetering. Afgelopen zaterdagochtend ging Zoetemelk de Koppoel op om te kijken of het ijs al stevig genoeg was. Toen hij langer wegbleef dan verwacht, ging zijn familie poolshoogte nemen. Zijn zoon vond hem onder het ijs en omstanders wisten hem uit het water te halen. Reanimatiepogingen mochten niet baten. „Tussen ijspret en de hel zit maar een dun laagje bevroren water”, schreef Wilfried de Jong maandag in deze krant.

Vrienden reageren vol ongeloof. De avond ervoor had Zoetemelk nog

in café De Vergulde Vos verteld over de onbetrouwbaarheid van het ijs; pas twee dagen daarvoor was het water dichtgevroren. De plaatselijke ijsvereniging, waarvoor Zoetemelk als vrijwilliger actief was, had het ijs dan ook nog niet vrijgegeven. „Hoe heeft hij in het in zijn hoofd kunnen halen om in zijn eentje het ijs op te gaan”, vraagt Rotteveel zich af.

In Rijpwetering (1.600 inwoners) kent iedereen elkaar. En de familie Zoetemelk is – door Tour de France-winnaar Joop Zoetemelk – beroemd tot ver buiten de dorpsgrenzen. Afgelopen woensdagavond puild de Onze-Lieve-Vrouw-Geboortekerkerk in Rijpwetering bij een avondwake uit. „Het hele dorp is er kapot van”, zegt een van zijn beste vrienden Peter van der Geest. Frans Zoetemelk was zeer actief in Rijpwetering, van

de ijsvereniging tot volleybalvereniging Salvo. Samen met broer Dick baatte hij een jachthaven aan de Koppoel uit. Zoetemelk was een echte sportman. In september skeerlede hij met een groep vrienden de route van de Elfstedentocht. Hij was ingeloot om de tocht dit jaar te rijden. Volgens Van der Geest was hij overal voor in. „Hij zei nooit nee.”

Hoewel al snel duidelijk werd dat hij niet over het talent beschikte van zijn oudere broer Joop, fietste Frans ook graag. Afgelopen zomer beklom hij met Van der Geest en hun beider zoons Alpe d'Huez. Elk jaar reed Zoetemelk de 'Joop Zoetemelk Classic', een wielerronde door het Groene Hart. De wielerronde is uitgegroeid tot een soort familieëunie. Ook Joop Zoetemelk kwam elk jaar

over vanuit zijn huidige woonplaats in Frankrijk. De band tussen de broers was goed, maar Frans Zoetemelk vond het vervelend als hij werd aangesproken als 'de broer van', zegt Van der Geest. „Ik ben mezelf: Frans”, zei hij dan.

Frans Zoetemelk was niet een man van veel woorden, maar stond wel bekend als sociaal. Van der Geest: „Het was een spontane en fijne gozer, altijd bereid om andere mensen te helpen. Omdat hij zo verdraaid handig was wist hij overal een oplossing voor.” Naast inkomsten uit de jachthaven verdiende hij de kost als zelfstandig ondernemer in de bouw. Frans Zoetemelk laat een vrouw, twee dochters en een zoon na.

BRIAN VAN DER BOL

Foto Jongerenkerk Venlo